

Az év madara a vándorsólyom

A vándorsólyom (*Falco peregrinus*) világszerte a gyorsaság egyik szimbóluma, amely rendszertanilag a vágómadár-alakúak rendjén belül a sólyomalakúak családjába tartozik. Hatalmas az elterjedési területe, alfajai szinte az egész Földet benépesítik, az egyik legnagyobb elterjedésű madárfaj, hazánkban a törzsalak fordul elő.

A faj jellemzője, hogy kerüli a nagy, zárt erdőtömböket és a hatalmas kiterjedésű fátlan síkságokat is. Ugyanakkor világszerte, nagyvárosi környezetben az egyik leggyakrabban előforduló ragadozó madár, amely költ a nagyvárosok felhőkarcloin és magas épületein.

Európában csak a Kárpát-medence sík területeiről hiányzik. Egykor középhegységeink ritka költő faja volt. A múlt század hatvanas éveiben nyugat-európai állománya drasztikusan lecsökkent a különböző szintetikus rovarirtó szerek, főleg a DDT bevezetése miatt. Ennek hatására hazai állománya is megfogyatkozott, majd mint költő faj évtizedekre eltűnt. Utolsó ismert sikeres hazai költése a Bükkben volt 1964-ben.

A kilencvenes években a nyugat-európai populáció létszámának emelkedése miatt hazánkban is egyre gyakrabban figyelték meg, így a szakemberek már számítottak újbóli megjelenésére. Végül hosszú szünet után a Pilisben figyelték meg 1997-ben az első visszatelepült pár sikeres költését. Ezt követően az MME Ragadozómadár-védelmi Szakosztály a faj visszatelepülésének nyomon követésére programot szervezett. 2004-ben már 10 pár költött, 2017-ben pedig már 64 pár kezdett költésbe, ebből 40 sikeresen repített 102 fiókat. Napjainkra a Dunántúli- és az Északi-középhegységben is stabil állománya alakult ki. Ritkasága miatt fokozottan védett fajunk.

A vándorsólyom zömök testfelépítésű, nagyobb, varjú termetű ragadozónk. A hímek fejeteje fekete, háta palaszürke. Fejoldalát feltűnő, széles, fekete barkó díszíti. Sárgásfehér hasoldalán keskeny, sötét harántszalagok figyelhetőek meg.

A tojó mintegy harmadával nagyobb termetű a hímnél, színezetükben általában nincs jelentős eltérés. Erősen ívelt, kampós ragadozó csőrén úgynevezett sólyomfog látható. A csőr tövéénél a viaszhártya és a csüd is élénksárga. A fiatal madarak felül sötét szürkésbarnák, a barkó barna, a csüdjük és viaszhártyájuk zöldessárga színű. Madarunk röpképe jellegzetes, szárnya hosszú és hegyes, farka közepesen hosszú. Röpte gyors, kissé galambszerű, rövid, kemény szárnycsapásait hosszú siklások követik. Zsákmányára nagy magasságból, zuhanórepülésben vág. Sebessége ilyenkor jóval meghaladja a 200 km/órát, egyes megfigyelések szerint olykor elérheti a 320 km/órát is.

A sólymok, így a vándorsólyom sem épít saját fészket. Középhegységeinkben található állandó vadászterületein

több fészke is lehet, amelyeket váltogatva használ. 3-4 tojásból álló fészkeljűt nehezen megközelíthető sziklapárkányokra, vagy más ragadozó madarak, esetleg varjufélék által fára készített fészkekbe rakja.

Fészkelja többnyire március második felében teljes. Mindkét szülő kotlik, de a tojó jóval több időt tölt a fészkekben. A kotlási idő négy hét. Általában ritkán repül ki annyi fióka, mint amennyi tojás volt a fészkekben. A fiókák 6-7 hetes korukban repülnek ki, de a szülők még hetekig etetik, tanítgatják vadászni utódaikat.

Rendkívül ügyes légi vadász, tápláléka szinte kizárólag repülő madaraktól tevődik össze. Nagyon változatos a tápláléklistája, amelyen a kutatók eddigi megfigyelései szerint 210 madárfaj, a verébtől a vadlibán át a gém méretig szinte minden szerepel.

Táplálékának mintegy negyedét gerlek és galambok teszik ki. Jelentős mennyiségben fogyaszt seregélyeket, rigókat, bóbicet, varjuféléket. Zsákmánylistája élőhelyének táplálékkínálatától függ. Megfigyelték, hogy sűrűtelepek környékén szinte csak ezekkel a madarakkal táplálkozik. Nagyvárosokban előszeretettel zsákmányol házi galambokat.

Vadászata közben először nagy magasságba emelkedik, majd ha megpillant egy lehetséges zsákmányt, erőteljes szárnycsapásokkal veti utána magát. Az utolsó fázisban összehúzott szárnyakkal vág áldozatára. Zsákmányát előre nyújtott lábaival megfogja, vagy lerúgja, úgy, hogy a madár sérülten zuhan a földre.

Gyakran már ettől elpusztul, ha nem, a sólyom mellé ereszkedve végez vele.

Az öreg madarak többnyire egész évben a fészkelőhelyük közelében tartózkodnak. A fiatalok augusztusra válnak önállóvá, majd ezután egészen párba állásukig nagy területeket kóborolnak be, miközben távoli vidékekre is eljutnak. Az észak-európai állomány rendszeres vonul, állományuk nagyobb része a tengerpartokat követve az Ibériai-félszigeten telegy. Egy kisebb részük hazánkban is átvonul, illetve itt is telegy. Madárgyűjtési adattárak alapján a legöregebb ismert európai példány 17 éves volt.

A vándorsólyom európai állományát 12–25 ezer példányra becsülik a szakemberek. Hajdan, a mai Magyarország területén a szakemberek becslése szerint mintegy 40–50 pár költött. 1997-es ismételt megjelenését követően a költő párok száma lassan, fokozatosan emelkedett. Öröndetes hír, hogy újbóli megjelenése után két évtizeddel, az elmúlt évben már 64 pár költött bizonyosan, ami jóval meghaladja a korábbi, a múlt század első felére vonatkozó becsléseket.

A vándorsólyommal, ritkasága és életmódja miatt a hétköznapi ember nemigen találkozik, ugyanakkor fészkelőhelyei közelében óhatatlanul előfordulhat a háborgatása is.

Andrési Pál
okl. erdőmérnök

